

OBRONIĆ (267) *vb pf*

Pierwsze o jasne; -on- (24), *-ón-* (16); *-on-* *OpecŻyw* (5), *ZawJeft* (2), *WyprPl*, *GosłCast*; *-ón-* *Strum* (2), *Oczko*; *-on-* : *-ón-Mącz* (3:3), *KochPs* (7:4), *GórnTroas* (1:1), *KochFrag* (1:1), *OrzJan* (2:2), *SarnStat* (1:2).

inf obronić (88). $\diamond$ *fut 1 sg* obronię (3). $\diamond$ *2 sg* obronisz (7). $\diamond$ *3 sg* obroni (40). $\diamond$ *1 pl* obroni(e)my (1). $\diamond$ *2 pl* obronicie (2). $\diamond$ *3 pl* obronią (8). $\diamond$ *praet 1 sg m* -em, -m obronił (2). $\diamond$ *2 sg m* -ś obronił (1). $\diamond$ *3 sg m* obronił (35). *f* obroniła (7). $\diamond$ *n* obroniło (1). $\diamond$ *3 pl m pers* obronili (12). *m an* obronili [*cum N: psi*] (1). $\diamond$ *plusq 3 pl m pers* byli obronili (2). $\diamond$ *imp 2 sg* obroń (22); *-ón* (2) *Mącz*, *KochPs*, *-oń* (1) *SarnStat*, *-(o)ń* (19). $\diamond$ *3 sg* niechaj obroni (2), niech obroni (1). $\diamond$ *3 pl* niechaj obronią (1). $\diamond$ *con 2 sg m* byś obronił (3). $\diamond$ *3 sg m* by obronił (11). *f* by obroniła (1). $\diamond$ *3 pl m pers* by obronili (5). *subst* by obroniły (1). $\diamond$ *con praet 3 sg m* by był obronił (3). $\diamond$ *impers praet* obroni(o)no (5). $\diamond$ *part praet act* obroniwszy (2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI(XVII; ten sam przykład)* – XVII w. s.v. *obrona*.

1. *Wyratować w niebezpieczeństwie; eripere BartBydg, Cn (167)* : *Eripere*, *obronicz BartBydg* 219b; [*Menelaus*] *Chcąc ji [Parysa] oszczepem zabić; Wenus obroniła Snadnie jako bogini, a mgłą ji zaćmiła KochMon* 32.

obronić czego (2): *Wezmi szaty moje/ á day mi fwoię [!]: zátáic fię w tym vbierze y dziewictwá twego obronić możefz. SkarŻyw* 341, 342.

obronić kogo (*G a. A*) (11): *CzechRozm* 245; *Ták ten S. mążz [po śmierci] y wczniow fwoich obronił [podczas ataku Longobardów]/ y wielom innym tám fię po lekárftwo wćiekáiącym pomogł SkarŻyw* 213; *Mamy nádzieię ná twoie czekánie/ Byś nas obronił wielowładny Pánie. Vlkrom tve hárdé ręká fwoiá śmieie Nieprzyaíciele. KmitaPsal* A2. *Cf obronić kogo od czego; kogo z czego; kogo czym.*

obronić kogo (*G a. A*) *od czego* (4): *RejPos* 171v; *y od złych rzeczy hámuia Anyołowie: tákże y Tobiaľzá od požárčia rybiego obronił BialKat* 78v; *Ani żadnego moczará nie máľz/ coby go od tego [tzn. od śmierci] obronić miał. RejZwierc* 167; *ModrzBaz* 31.

obronić kogo (*G a. A*) *z czego* (3): *Opifałem teľz krotko moje krziwdy y ciężkości profzę aby ie w.K.m. raczyli ľaskawie vľnac/ a mnie ľwżebnika fwego ľtych ciężkości y potwarzy obronić SekłWyzn* 4v; *RejPos* 172v. *Cf Zwrot.*

obronić kogo czemu [= *przed czym*] (1): [*bom się dostał panu*] *Świętobliwému/ [...] którégom ia Obrónił śmierci/ vbľagawľzy Párki KochFrag* 44.

obronić kogo (*po przeczeniu*) (3): *Podroźny człowiek gdyby nádźedł kogo áno gi biją álbo zabito á nie obronił go iefli mogł/ winien gárdło dáć BielKron* 9v; *HistRzym* 44. *Cf obronić kogo od kogo.*

obronić kogo (*po przeczeniu*) *od kogo* (1): *gdzyeby [w Konstantynopolu] był zábit Zácháryaľz/ by go był ľam Sergius nie obronił od fwoich dworzan. BielKron* 167.

obronić czym (2): [*gdziebyś sposoby chrześcijańskimi zľej przygodzie*] *zábieżeć/ áni tym obronić y porátowác nie mogł: tedy iuż tám nielża/ iedno ono ľkromnie znosić CzechRozm* 245. *Cf obronić co czym od kogo.*

obronić co czym od kogo (1): *Ten [Leo papież] od Attyle biczem Bozym názwánego tyránná/ wľółką ziemię świátobliwością/ wymowá fwoiá y cudem obronił. SkarJedn* 191.

Zwrot: »obronić [kogo] z [czyich] ręku« (1): tzo mám vczynitz? niewiém/ obronitz cie (iako ij pirwéy) z ijch ręku niemogę. *OpecŻyw* 152.

Szeregi: »obronić i poratować« (2): A więcze mi fie też nie godzi/ kogo inżzego bronici/ gdyby on od człowieká złego trápiony był ábo mordowany/ ázwłafzczá [!] gdybych go obronici y poratowác mogł? *CzechRozm* 245, 245.

»obronić a wydrzec z uciśnienia« (1): kędy będyez mogł obronifz go [bliźniego] á wydrzezfz z onego vcifnienia iego/ ábo z onego vciążonego fądu iego. *RejPos* 172v.

»zachować a obronici« (1): prośił ich nieborak o pomoc/ żeby go záchowáli/ á od gwałtu goniących obronili [*Eorum opem, ut servarent miserum et a vi insequentium tuerentur, implorabat*]. *ModrzBaz* 31.

W przen [kogo (G a. A)] (2) : A prawda iż nić infego Nad moc boga wflechmocznego Teras tobie niepomozę Gdzieś twoie Lyfty nieboze. [...] Zawolay zyłka sfortuna O waczie [*lege*: Owa cię] iako obronią. *RejKup* H, E.

a. *Odeprzec napaść przy użyciu siły; defendere Vulg, Cn; salvare, vindicare Vulg; servare Modrz* (59) : ná śmiech náwiedli ná mury fłepych y chromych/ iákoby rzekł/ obronią ci máłomocni bez nas/ dufáiąc mocney obronie mieyfkiey. *BielKron* 69v, 192.

obronić kogo, czego (19): *RejZwierz* 46v; [*Gqsior*] obudził Kámillufá ktory zamku obronił z ludźmi fwymi s przyczyny gęfiey. *BielKron* 24; Ruszyli fie záfie zá Dunay/ áby obronili Nuburgu *BielKron* 227, 201v, 308v, 314v, 428v, 439v; *RejZwierz* 86; łam ieden oburzył fię ná ony łotrzyki/ y obronił dziewek onych *SkarŻyw* 479, 479; *StryjKron* 306; *GórnTroas* 47; *GrabowSet* P3. Cf *obronić czego od kogo czym; czego komu; czego czym przeciwko komu*.

obronić czego od kogo czym (1): [*Jan Zamojski*] Krakowá Miáftá ftołeczneǵo/ od niego [*arcyksięcia Maksymiliana*]/ czułością y fprawą fwą obrónił *SarnStat* 1051.

obronić czego komu [= przed kim] (3): *StryjKron* 517; [*król Władysław*] Ziemie Wegierfkiei wniebitności Krola Sigmunta Turkom obronił *PaprUp* C2v, E4v.

obronić czego czym przeciwko komu (1): zowiem Krolá bogáтым y możnym Krolem tego/ ktory Kroleftwá fwego obronici może ludem fwym włafnym/ przeciwko nieprzyiacielowi koźdemu fwemu. *OrzRozm* N2.

obronić kogo, co (7): Thedy Moizefz ziąwřzy fie zá nimi/ obronił dzieweczki [*defensis puellis*]/ y nápoił owce ich *Leop Ex* 2/17; *BielKron* 268; *StryjKron* 255. Cf *obronić kogo, co od kogo, czego*; »[co] obronici mieczem i łukiem«.

obronić kogo, co od kogo, od czego (4): zeby y on panowál abifzmy mogly pořpolytho zyemyae obronycz od nyeprzyacielow nářzych *LibLeg* 6/191; *Leop* 1.Reg 11 arg; *GórnDworz* Hhv; Then Zamek Xiáżę Kurlandckie od Szwedá obronił *KwiatOpis* B3v.

obronić kogo (G a. A) (22): *Leop* 1.Reg 10/27; w tey bitwie padł koń z Skanderbegiem/ á wten czás go Turcy ofkoczyli/ ále go fwoi obronili *BielKron* 256v, 27, 280, 303, 326v, 394; *KwiatKsiqz* N; Biją kogo bárzo y iuz mu bywa ciáfno/ chudy páchołek wyrwawřzy fie gdzie s kátá s fzarřzunem przed nim wyřkoczy/ obroni go *RejZwierz* 99v; *CzechRozm* 236v, 237; Ztądże były ony wieńce/ [...] ktore dawano/ gdy kto mieřzczániná obronił *ModrzBaz* 118v; *SkarŻyw* 189, 559; *StryjKron* 442; A [*Mojżesz*] widząc niektorego vkrzywdzonego/ obronił go y pomścił fię krzywdy onego vtrapionego/

zabiwłszy Egipczyką. *WujNT Act 7/24*. Cf *obronić kogo od czego; czym kogo; »[kogo] w potrzebie obronić*«, »ani złej przygody [kogo] obronić«.

obronić kogo (G a. A) od kogo, od czego (3): [córki Jetra] gdy ono dobrodziejstwo oycu oznaymiły/ że ich ieden Egipcyánin obronił od mocy páfierzow: przyzwąć kazął [!] Moyżelzá ná chleb. *SkarŻyw 479*. Cf »obronić [kogo] od nieprzyjaciela«, »obronić [kogo] od ręki [czyjej]«.

obronić kogo (G a. A) quo modo (1): innuineret Kazimierzowi quibus rationibus obronicby go. *ActReg 28*.

obronić czego (po przeczeniu) komu [= przed kim] (1): Budzyń náłzymi ofadzić/ gdyż go oni lámi Niemcom nie obronią *BielKron 313v*.

obronić czego (po przeczeniu) komu [= dla kogo] z kim [= przed kim] (1): miłofczywy Hořpodarv sthem nyeprzyaczielem Chrzeřczyanłkyem nyemoglysmys sobye zyemyae obronycz nyyako *LibLeg 6/191*.

obronić komu [= przed kim] (5): Krol ná iednym brzegu był Wiłty broniąc im przepráwienia/ á Tatárowie ná drugiey łtronie byli/ [...] á tym obronił iż łie nigdziey przez Wiłtę nieprzepráwiáli. *BielKron 374v*. Cf *obronić czego komu [= przed kim]; czego (po przeczeniu) komu*.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): *BielKron 374v* cf *obronić komu [= przed kim]*.

Zwroty: »[co] obronić mieczem i łukiem« (1): dawamći nád brácią twoię Sychiman zyemię/ ktorámem kupił y obronił mieczem y łukiem z rėku Amorreuřzá. *BielKron 18*.

»obronić [kogo] od nieprzyjaciela« (2): *GórńDworz Hhv*; Pși go obronili od nieprzyiaćioł. *SkarŻyw 508 marg*.

»[kogo] w potrzebie obronić« (1): Bowiem ia nie pokłádam nádźieie w łwéy bróni/ Ani mię moiá łtrzelba w potrzebie obróni. *KochPs 65*.

»[kogo] złej przygody obronić« (1): Ani miecz/ áni mię síłá/ Złéy przygody obroniłá: Ieno łczéra łáłká twoiá *KochFrag 19*.

»obronić [kogo (G a. A), co] z rėku, od rėki [czyjej]« (1:1): *BielKron 18*; Y rzekły mu: mąż Micráimłki obronił nas od rėki páfierzow [Vir Aegyptius eruit nos de manu pastorum] y czerpáiąc náczérpał nam (wody) y nápoił drobny. *BudBib Ex 2/19*.

Szeregi: »ratować a obronić« (1): Iáko Saul rátował á obronił męże z Iabez Gáláád/ od Naazona Krolá Ammońłkiego *Leop 1.Reg 11 arg*.

»obronić a wybawić« (1): Więc nas ten [król Saul] będzie mogł obronić á wybáwić [Num salvare nos poterit iste]? *Leop 1.Reg 10/27*.

»z nieprzespieczeństwa wyrwać i obronić« (1): [Scypijon ojca] ktory był barzo ranion/ y od nieprziaćioł obłkoczon/ z nieprzespíečenłstwa wyrwał/ y iego obronił *KwiatKsiąż N*.

»zachować i obronić« (1): Byś ty był ten łkarb nie ták łákomie chował/ y łam łiebie y lud y miáłto by záchował y obronił *BielKron 268*.

W przen (4) :

obronić co od czego (1): Co oni vczynić muřieli y było im to wolno/ gdy wiáre ś. záchowác/ á od kácerłtwá ią obronić/ [...] chćieli. *SkarJedn 170*.

obronić czego (po przeczeniu) (1): fwoie Ciáło ták fwowolne kthore cie zázwdy co dáley to wícey ciągnie w łprofność grzechu kázdego/ ták iż nigdy nie możelz obronić człowieczeństwá twoiego *RejPos* 180.

Zwroty: »w bitwie [kogo] obronić« (1): Zmiłuy fye Oycze miły/ przez rękę twą práwą/ [...] Przez tę rękę która cię w bitwie obroniłá *ZawJeft* 41.

»[kogo i co] od złości obronić« (1): Wielka záifte byłá cnota tego Pátryárchy: ifz fię między złemi záchował przy drodze świętey/ y złych przykładów nienáálláduiąc łam łiebie y dom fwoy od złości pófpolitych/ obronił. *SkarŻyw* 269.

Szereg: »zachować a obronić« (1): *SkarJedn* 170 *cf* *obronić co od czego*.

a. *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy [czego (po przeczeniu) komu [= przed kim]] (1)* : Potym o Bábę dał łzách Rycerz w bieli/ Tuřząc/ że mu iey obronić nie mieli. *KochSz* B3.

b. *O działaniu Boga i świętych; vindicare Vulg (46)* : *BielSpr* 69; A ty/ pánie/ wyfluchałz/ y obronifz łnádnie/ Choć ná mię nagle woýłko nawiętfzé przypádnie. *KochPs* 81, 81.

obronić co (2): Obronię/ powiáda/ to miáłto/ dla mnie y dla Dawidá łługi mego *SkarŻyw* 92. *Cf* *obronić co od kogo*.

obronić co od kogo (1): Bela [...] łlubem fię Pánu Bogu zmałzonką łwoią obwiázáł [!]/ iefli by Pan Bog od tych poháncow iego ziemię obronił/ á corkę im dał: ifz iá ná łłuzbę iego do zakonu S. Dominika iemu ofiárowác mieli. *SkarŻyw* 159.

obronić kogo (G a. A) (35): dáł by mi [Ojciec] ninijé wícey niż dwanáfcie ciém aniolow ktorzyby mie obronili *OpecŻyw* 106v, 71; Y tenżec to iefł pan ktory obroniwłly mię przełóży mię nád łprzećiwniki memi *RejPs* 26v; Czálú złego obronił mię Pan Bog/ y ná opoce mię podwyłłfzył. *KrowObr* 14v; *BibRadz Iudith* 8/10; *BielKron* 464v; *RejPos* 334v; *KochPs* 69, 70; *SkarŻyw* 452, 574. *Cf* *obronić kogo od czego; kogo czemu; Zwroty*.

obronić kogo (G a. A) od kogo, od czego (15): racz nas obronic: od oney faleczne y [!] goráfcoci włłech przełładownikow *RejPs* 85, 56; *RejPos* 19; *BudNT* Ff8v; *CzechRozm* 131v; *SkarŻyw* 372. *Cf* »obronić [kogo] od krzywdy«, »obronić [kogo] od niebezpieczeństwa«, »od nieprzyjaciela [kogo] obronić«, »[kogo] obronić od złego«.

obronić kogo (G a. A) czemu [= przed czym] (1): Ty mię/ móy pánie nie rácz odstępowác/ [...] Obroń mię byłłtrym źwięrzóm iednorogim. *KochPs* 31.

obronić kogo (po przeczeniu) (3): O boże włłechmogący/ a zali łyna twégo iedinego niemożelz obronitz/ a zabitz przeciwnika iego *OpecŻyw* 28; *SkarŻyw* 507. *Cf* *obronić kogo od czego*.

obronić kogo od czego (1): Iezus miły odpowiędziáł Wielebná matuchno niełłuffálo iego od łmierci tey mnie obronitz/ bo dlá oytta niebiełkiego iá podiáł/ ij dlá iego łprawiedliwłci *OpecŻyw* 48v.

Zwroty: »obronić [kogo] od krzywdy« (1): BOże włłechmogący [...] obroń mię od krzywdy moiey *RejPs* 80.

»[kogo] obronić mieczem« (1): iefł Pan wałz co was obroni/ nie thylko mieczem/ ale y ná łłowo iego włzyłcy nieprzyiáciele wálzy wćieká. *BielKron* 377v.

»[kogo] mocá obronić« [*w tym: od czego (1), za czym (1)*] (2): *RejWiz* 170; [*Pan Bóg*] może cię mocá łwą od łideł y pokus Szátáńłkich obronić. *KarnNap* F.

»obronić [kogo] z niebezpieczeństwa (a. z ciężkości i szkod), od niebezpieczeństwa« [szyk zmienny] (3:1): wierzyć mocno że on sam nas wyrwie y obrony ze wżifitkich ciełkości y łkod nalfzich *SeklKat* F; *LubPs* F4; áby cie obronił iáko krol/ y wydárł s káždéy mocy/ y niebefpieczeńftwá twego. *RejPos* 233, 198.

»od nieprzyjaciela, od przeciwników [kogo] obronić« [szyk zmienny] (4:1): *BierRaj* 20v; od nieprzyacioł moich raczyłz mię obronić/ Do tąd áż przeminie złość ich *LubPs* O2v, G3; *KrowObr* 155v; *BielKron* 459v.

»w przygodzie, w potrzebie, we wszystkich trwogach [kogo] obronić« [szyk zmienny] (2:1:1): *KrowObr* 241; Wołał łpráwiedliwy/ á pan vcho złkłonił/ Y w káždéy przygodzie znácznie go obronił [ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos *Vulg Ps* 33/18]. *KochPs* 47, 47, 176.

»[kogo] obronić ręką« (1): Wyłłucha cię (da Bóg) pan czáfu trudności/ Y obróni ręką łwoiéy włzechmocności *KochPs* 28.

»w sądzie [kogo] obronić« (1): Ale Bog niedopułci go żádnem okrucieñftwem vciñnác/ á w káżdém łádzie obroni iego od złofciwego łkazánia. *RejPs* 56.

»[kogo] obronić od złego« (1): w pokulách Pan Bog łam onego obroni/ y záchowa od złego. *KołakSzczęśł* B3v.

Szeregi: »ratować, obronić« (1): Abowiem ielli nas nie będzie chciál rátować w tych piáci dniách moze nas obronić kiedy chce [in quibus voluerit defendere] y ná wieki *BibRadz Iudith* 8/10.

»wydrzeć (a. wyjąć, a. wyrwać) i (a) obronić« [szyk 3:1] (4): *SeklKat* E4v; Gdyż nie iest nikt infzy ktoby nas mogł wydrzeć á obronić s káždégo niebefpieczeńftwá náłzego/ iedno thy włzechmogący Pánie Boze náłz. *RejPos* 198, 133v, 233.

»obronić i zachować« (1): *KołakSzczęśł* B3v cf »obronić od złego«.

»obronić a zaszczyćci« (1): podnioł Pan miecz łwoy/ iż on závády wedle obietnic łwych obroni á zálzczyćci wiernego łwego. *RejPos* 334v.

c. O argumentach w dyskusji, pogłádkach, ideach, wierzeniach, postępowaniu: usprawiedliwić, uzasadnić, odeprzeć zarzuty; *tueri Modrz* (34) : Nie obronią tu łubtylne wywody/ By łuchościá zwác y nagłębłze brody *WisznTr* 24.

obronić czego (6): dzyatki tego w łzkołách łie vczá/ [...] wyáry prawdziwey/ ktora od páná Kriřtułá y Apołtołow/ [...] połzłá/ áby obroniły *GliczKsiąż* K8v; *NiemObr* 74; *RejAp* 136v; *CzechRozm* 265, 327; *CzechEp* 82.

obronić kogo (A) *od czego* (1): y Mágdalenę/ ktora ku czci Páná łwego/ kofzt wielki ná drogi oleiek vczyniła: od łzemránia Iudałzowego obronił *SkarKaz* 456a.

obronić kogo (G a. A) *czym* (1): Naypirwey tym łwego Papiężá obronić chce/ iż iáko on powiáda: Papięż łię nie wynośi *NiemObr* 152.

obronić kogo, czego (po przeczeniu) (8): gdy co tákyego álbo łam z łyebye/ álbo z rozmowy ludzkyey obaczy/ czego obronić nyemoze [...] co inego wynaydzýe/ áby nyeumyeyętność łwoyę zákrył. *KromRozm II* p3v; mnimáią/ że niemogá ináčzey łwey nieumieiętności obronić/ iedno háñbiác á łromocąc náuki y vcźciwe z młodu ćwiczenie. *ModrzBaz* 15; *CzechEp* 328. Cf *obronić czego czym*.

obronić czego (po przeczeniu) czym (5): tedy to fląby mym zdáním dowod ich/ á namniey nim nie obronią vporu fwego *CzechRozm* 131, 151v; *CzechEp* 31 [2 r.], 132.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: tego (3); żeby (2), aby (1)] (3): CzechRozm 29v, 71; tedy tego X. K. żadną miarą nie obroni/ żeby Papież nie miał być Antychriftem. *CzechEp* 380.

Zwroty: »obronić dowodem« [szyk zmienny] (2): Ale chcą z tego przeciwnicy wyniść/ y fwego mniemania obronić takowym dowodem/ tak mówiąc [...] *NiemObr* 74; *CzechRozm* 131.

»słowem bożym [czego, w tym: po przeczeniu (3)], [co] słowy pisma świętego obronić« (4:1): *CzechRozm* 3v; Mordow Papieskich žadeⁿ słowem Bożym nie obroni. *CzechEp* 31 marg; iż słowem Bożym/ czarów fwych/ guflów y kuglarftw bezbożnych obronić nie mogą [...] ná wywody fię Filozowfkie zdobywają *CzechEp* 132, 31, 327.

Szeregi: »(nie) obronić i (ani) dowieść« [szyk 2:2] (4): CzechRozm 265; bierze to przedsię X. K. cze^{go} nigdy nie obroni áni dowiedzie: ponieważ fię z prawdą słowá Bożego nie zgadza. *CzechEp* 328, 31, 327.

»podeprzeć, obronić« (1): niech bych naprzod od ciebie vflýłzał/ o tym łamym prawdziwym Bogu wyznanie: ktorego byś nie tylko iákimi flufznymi wywody podeprzeć mogł: ále ie też iálnymi flowy piłmá świętego obronić *CzechRozm* 3v.

W przeni (8) :

obronić kogo, czego (po przeczeniu) (3): tymi flowy Chriftułowymi kordá fwe^{go}/ áni walki/ o ktorých fię pytałz/ żadną miarą obronić nie możesz. *CzechRozm* 238, 71. Cf *obronić czego czym*.

obronić czego (po przeczeniu) czym (1): Nie mogą tedy oną pierwszą niewolą/ przymierza y obrzełki fwoiey/ obronić/ áni fię ná ony przełzłe ceremonie oględác. *CzechRozm* 79v.

a) *W polemikach na temat cech przypisywanych Bogu* (5) :

obronić kogo (A) (1): chćiałliby fwego *Deum factum hominem*, iáko on wierzy y z Papieżem fwym śpiewa/ że fię bog łtał człowiekiem/ porządnie obronić. *CzechEp* 345.

obronić kogo (G a. A) (4): Thuć dopiero widziemy iáko łzathan łzáleie/ y iáko fię w dziwne potwory odmienia/ áby fwego Bogá nieznaíomego Prorokom/ Kryftułowi/ y Apoštołom/ Bogá indefinitá/ Bogá łftność/ Bogá Troiákiego/ y inłzemi potwornemi nazwilkámi miánowanego obronił *GrzegRóżn* F4v; *CzechRozm* 71, 158. Cf *obronić kogo czym*.

obronić kogo czym (1): Bo gdyby chćiał był mieć ważne/ ktore inłzy dowody y wywody fwoie/ ktorými chce obronić fwego przedwiecznego Bogá fyná/ [...] Tedy napierwey te^{go} było potrzebá/ żeby to świádectwo Apoštołfkie zborzył. *CzechEp* 269.

d. *O usprawiedliwieniu przed sądem* (5) :

obronić co (1): [przed sądem] káždy blifłzy iefth zdrowie y dobrá fwoie obronić/ niż by go ktho miał pokonác. *GroicPorz* 113v.

Przeni: O sądzie bożym (4) : Omyli tám [na sądzie ostatecznym] drugiego Káplánłtwo/ nie obroni kožká/ nie záłtapi Papież *CzechEp* 99.

obronić kogo (G a. A) (2): wiedzćiefz otym/ ifz ná ftráfzliwym dniu fładnym/ gdzie nikogofz zácność śwíatá tego nie obroni/ [...] zá wielki grzech poczytano to wam będzie. *SkarJedn* 132; *CzechEp* 29.

Szeregi: »nie pomoc ani obronić« (1): Dufzo moiá: pozwáni do práwá/ ftáníem nadzy y odkryći: tám pieniądze [!] niepomogá/ ani moc Krolewfka obroni *SkarŻyw* 120.

e. O ratowaniu z pożaru (6) :

obronić czego (3): zgorzáłá fzkoła S. Anny/ plebánia/ y wfzytki domy około Szwieckiey brony/ [...] kościołá ledwie obroniono. *BielKron* 419, 413v. Cf »[czego] od niebezpieczności obronić«.

obronić czego (a. co) (1): zgorzáło kilka vlic y Kościoł S. Anny/ Kollegium ledwo obroniono. *BielKron* 385.

obronić czego (po przeczeniu) (1): Tytus kthory kościołá [przed spalaniem] nie mogł obronić/ ledwo tho v rycerftwá vprofil/ áby kilka wież cáło zoftáwili *BielKron* 266.

Zwroty: »[czego] od niebezpieczności obronić« (1): Stradoń Miáłto między Krákovem y Kázimirzem do gruntu zgorzáło/ [...] y Kráková ledwo od tey niebełpieczności obroniono. *StryjKron* 717.

»obronić [co] od ognia« (1): ieden chlew y solek zostały przy thym thamo ku krzisku [!] spaleny a ktori obronyono oth ognya *ZapWar* 1550 nr 2664.

2. Uchronić, zabezpieczyć; defendere *PolAnt, JanStat, Cn; protegere* *Mącz, Cn; prohibere, sustinere* *Cn* (90) : [Grzechy przeciwko piątému przykazaniu:] Zániedbánie obrony od śmierći/ ábo rány/ kiedy kto obronić fnádníe może/ ábo powinien. *LatHar* 115.

obronić czego [= od czego] (2): Od fczęścía więcéy małz/ więc chudorodnémi/ Chcefzli ták długo trwáć/ niepogardzay iémi. [...] Zkąd roście związek fpólného rátunku/ A ten obroni fzkody y fráfunku. *GosłCast* 54 Cf »obronić krzywdy«.

obronić czego od czego (1): Oná iey [Korona Polska wiary] od fałszywych náuk y iádow heretyckich obroniłá. *SkarKazSej* 665b.

obronić czego komu [= dla kogo] (1): Wiáry nam Kátholickiey tá koroná dochowáłá y obroniłá. *SkarKazSej* 665b marg.

obronić czego czemu [= przed czym] (1): [myszy] mi do kofzá chodzą/ A bárzo mię w chlebie fzkodzą. Aż niewiem co z nimi czynić/ Bych im mogł kofzá obronić *BierEz* P4v.

obronić czego (na)przeciw(ko) komu (2): *KrowObr* 128; każe fię im ftrzedz fałszywych Apofstołow: przeciw ktorým áby godności fwey y vrzędu fwego obronił ácz nie rad chwalić fię muśi z prac y z mąk fwoich *WujNT* 622.

obronić kogo, co (12): A óny łąki/ y las/ obrónifz że nie będzie podmakał. *Strum* 14; *SkarŻyw* 328; Możełz ty o Królu Zygmuncie tę wolność obronić Polfką *OrzJan* 99, 67, 91, 99; Owa Lárdum rzemieńie będzie odmiękczáło/ A żelázo obroni áby nie rdzewiáło. *WyprPl* C2. Cf *obronić co czego; co czemu; co czym; co od czego czym*.

obronić co czemu [= przed czym] (2): *BielKron* 163v; Pośiedziawfzy tedy [w wodzie] godzin półtory/ álbo dwie/ [...] iefli fmród šíarczány álbo párá óná fzkodzi/ kobiercem nákrzywfiy/ á głowę iéy obróniwfzy/ wyniść y ofufzyć fię *Oczko* 28.

obronić co czym (2): Gozdzie też one Konstantyn tak wczcił: iednym głowę swoię okraślił y obronił/ do przełbice go swoiey przybijając *SkarŻyw* 397; *SarnStat* 192.

obronić co od czego czym (1): [starzy święci ojcowie kościół boży] od kacerstwa mocną wiarą swoią dochowywając podaney prawdy/ obronili *SkarŻyw* 277.

obronić kogo (*G a. A*) (10): Tullius [...] wczynił rzecz szyroką do Senatu/ [...] iako Tárquiniusz dobrze chował/ iako go z rękę iego nieprzyjaciół Ankułow obronił *BielKron* 103v, 255; *RejZwierc* 245; *CzechRozm* 237; *GórnTroas* 47. Cf *obronić kogo* (*G a. A*) *od czego; kogo czym*.

obronić kogo (*G a. A*) *od kogo, od czego* (4): [po kazaniu] ledwie go mężni niektorzy prowadząc/ mogli obronić od ludu/ który się sukniey iego dotykać chciał *SkarŻyw* 545. Cf »[kogo] obronić od krzywdy«, »obronić [kogo] od nieprzyjaciela«.

obronić kogo (*G a. A*) *czym* (1): Przodkowie naszzy rozmaitými Státuty/ y ciężkiými winámi podawánia swé/ y poddáných swych swietckich wtwierdzili y obrónili [*collationes suas et subditorum suorum secularium, asseruerunt [!] ac defenderunt* *JanStat* 203]. *SarnStat* 192.

obronić kogo, czego (*po przeczeniu*) (4): Miei że ty tedy takową Głowę párzywą [o papieżu]/ która ani łamego łiebie/ ani żadnego [!] obronić/ zálpleić y ożywić nie może. *KrowObr* 12v; *BibRadz* *Judith* 8/13; *BielKron* 348; Tak się z wami stánie. żadne was zamki y twierdze nie obronią *SkarKazSej* 706a.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Vplećie kółz barzo gęłty [...] á tym obróni że mu z stáwu Ryby nie wynidą czáfu łpuftu. *Strum* G3v.

Zwroty: »[kogo] obronić krzywdy, od krzywdy« [*szyk zmienny*] (1:1): A iuzby dobrodzyeystwa nie trzebá inego/ Aby mi to przywłazczył co iest włánie mego. A ktemu mie obronił krzywdy złościwego *RejWiz* 77; Pátrzay iáka pilność y ludzkość była wrzędnikow pogańskich około więźniow swych, áby ich od wśelkiey krzywdy obronili. *WujNT* 491 *margin*.

»[kogo] od niebespieczeństwa obronić« (1): Páweł wśytkich łpofobow ludzkich wzywał do te^{go}/ áby łam siebie od nieprzyjaciół y od niebespieczeństwa obronił. *WujNT* 493.

»obronić [kogo] od nieprzyjaciela, z rękę nieprzyjaciół« [*szyk zmienny*] (2:1): *BielKron* 103v; *WujNT* 493; Iełzche łzczęśliwe iest krolestwo/ ktore obronić poddáných od pogránicznego nieprzyjaciela może *SkarKazSej* 685a.

Szeregi: »otrzymać i obronić« (1): Papietwa Rzymkiego/ y Krolewskiej dzierzawy Świętego Piotrá/ będą pomagał otrzymać/ y obronić náprzećiwko wśelkiemu tzolwieku. *KrowObr* 128.

»utwierdzić i obronić« (1): *SarnStat* 192 cf *obronić kogo* (*G a. A*) *czym*.

»obronić i zachować« [*szyk 1:1*] (2): [*Chrystus mógłby tak mówić do uczniów*] Gdybyście [...] myłłac o tym żebyście mnie/ y łiebie obronić y záchowác mieli: także sie zgoła iako przedtym ná mię łpufzczáli [...] przedłięby łie wam nic nie łtáło złego. *CzechRozm* 237; *SkarŻyw* 328.

W przen (3) :

obronić kogo (*G a. A*) *czym* (1): Aż ich [*uciekające wojsko*] noc obroniłá łkrzydłámi czarnémi. *ZawJeft* 14.

obronić kogo (*po przeczeniu*) (1): Aleć to wśytko nic: nie obronią cię ty páięcze łiatki/ ktorych wzywałz: gdy łie oto ielzche do wiernego iákiegoś wrzędu odzywałz. *CzechRozm* 248.

obronić czego [= *od czego*] (*po przeczeniu*) (1): Gdy dużyczkă znas wynidzie [...] [*ciało*] W błoto y w robaki fię obroci: á tego Rozumy, doftoieńftwá, łkárby, nie obronią. *CiekPotr* 38.

a. *O działaniu Boga i świętych; protegere, tueri Vulg; avertere JanStat (53)* : A nie tylko ábych wyłuchác álbo obronić miał ále y wvielbię że będzie káždy iáko iny dziw miedzy złościami. *RejAp* 167; *ArtKanc* N20v.

obronić kogo, czego (2): Pan Bog obronił pánienłkiey czyftości. *SkarŻyw* 444 *marg*, 492.

obronić kogo, co (5): *CzechRozm* 256; Bądź miłościw á obroń dużę moię/ dla ktoreieś ná krzyżu wiśieć raczył. *SkarŻyw* 120; *ArtKanc* L4v. *Cf* *obronić kogo (A) od czego; kogo od czego za czym*.

obronić kogo (A) od czego (1): rácz obronić ługi twe/ pokornie przed tobą padáiące/ od włzelkich nieprzyacielskich naiázdw *LatHar* 622.

obronić kogo (A) od czego za czym (1): á zá rátkiem świętych załług twoich/ rácz ie obronić od naiázdw włzelkich nieprzyaciół ich *LatHar* 31.

obronić kogo (G a. A) (30): *WróbŻółt* G2, 70/3; *RejPs* 119v; *Protegat me Deus, Obrón mie/ vchoway mie tego pan Bóg. Mącz* 442b; *SkarŻyw* 269. *Cf* *obronić kogo (G a. A) od kogo, od czego; kogo (G a. A) komu* [= *przed kim*]; *kogo (G a. A) czym*.

obronić kogo (G a. A) od kogo, od czego (18): A obroń mię od przeftáchow tych ktorzy by mie rádzi zniłłczyli *RejPs* 22v, 86, 143v; Pod cieniem łkrzydeł twoich obronifz mie [*sub umbra alarum tuarum protege me*]: od obliczności złośliwych ludzi ktorzy mie vtrapili. *Leop Ps* 16/8; Obrón mię od potwarzy ięzyká zdrádnego. *KochPs* 186; *SkarŻyw* 269; Rácź nas z przełzłych grzechow vzdrowić/ á od przyłzłych racź nas obronić *ArtKanc* Mv, T12v; *LatHar* 227. *Cf* *Zwroty*.

obronić kogo (G a. A) komu [= *przed kim*] (1): Iákoż ia/ w Bodze/ vńanie prawdziwe Mam: [...] W łáfkę mnie przyimie/ pośmiewcy obroni. *GrabowSet* G2.

obronić kogo (G a. A) czym (6): On możny Bog Iákobow z máieftatu łwe^{go}/ Obroni cie możnością imieniá łwyętego *LubPs* E3v, V; *SkarŻyw* 69. *Cf* »obronić [*kogo*] mocą«.

W połączeniach szeregowych (2): Boże náłz [...] czynimyc dzięki/ żeś nas [...] zdrowych w okwitości włzech dobr zboża y máiętności zachował y łczycił/ y od ognia/ żelázá/ powietrza morowego/ y włzelkich nieprzyaciół náłznych obronić raczył. *StryjKron* 160; Rácź też od sídeł łzátáńłkich/ od zwiázek grzechu káżdego/ y od włzech złego dułznego y cíelełnego/ wyłwobodzić nas/ vchowác nas/ y obronić nas. *LatHar* 276.

W przeciwstawieniu: »obronić ... szkodzić« (1): Poznay káždy/ iákowych ia obrońcow potrzebuię: ktorzy obronić mogą/ łzkodzić niezwykli *SkarŻyw* 567.

Fraza: »(czego) obroń, racź obronić (Panie) Boże, obroń[*kogo*] Pan Bog« [*szyk zmienny*] (6:1:1): aby ty nas náłz miły panie miał na potem odepchnác od wdzięczney obliczności łwoiey czego nas racź obronic włzechmogący boze náłz. *RejPs* 135v; *Mącz* 442b; iełliby Władysław Król przerzeczony (czego pánie Boże obroń [*quod Deus avertat JanStat* 752]) przez potomftwá zéydz miał: tedy [...] [*obywatele*] [...] łobie Króla y Pána nie máią obierać *SarnStat* [994]; *SkarKaz* 159b; naydziecie łześc łzkodliwych chorob iey [*Rzeczypospolitej*]/ ktore iey bliłką śmierć (obroń Boże) vkázuią *SkarKazSej* 664b, 682a, 692b, 703b.

Zwroty: »mocą [kogo] obronić« [szyk zmienny] (3): *RejWiz* 187; Pan mocą łwą obronić może káždego. *RejPos* 329v *margin*, 329v.

»[kogo] obronić od mocy nieprzyjaciół (a. sprzęcownikow)« (2): *RejPos* 334; Tyś ieft Bogiem nálezym/ podz známi/ á obroń nas od mocy nieprzyjaciół nálezych. *SkarŻyw* 452.

»od niebezpieczeństwa (a. niebezpieczności) [kogo] obronić« (2): od wżelkiey przeciwności y niebezpieczeństwá duźnego y ciełelnego dobrotliwie mię obronił/ y łáfką twą rozliczną opátrzył *LatHar* 33, 309.

»[kogo] od nieprzyjaciela obronić« (2): Márya mátko miłofierdzia: Ty nas od nieprzyjacielá obroń *KrowObr* 162v; *StrykKron* 160.

»obronić [kogo] od złego« [szyk zmienny] (3): *RejPs* 105v; O Troyco święta/ rácz mię wyfluchác y obronić/ [...] od wżzego złego/ od przewinienia káždego *LatHar* 17, 276.

Szereg: »obronić i zachować (a. uchować)« (3): Iákoby y Sodomę był obronił / y od przepáści záchował/ by w niey było ácz nić [!] dziełiątek śpráwiedliwych. *CzechRozm* 256; ia ciebie obronię y záchowam od gniewu mego. *SkarŻyw* 269; *LatHar* 227.

W przen (7) :

obronić co od czego (1): [ofiara Chrystusowa] od wieczney zguby y potopu duźnego/ wybáwić świat y obronic [!]/ od śmierci wieczney/ miáła *SkarŻyw* 270.

obronić kogo (G a. A) (5): Niechay nas obroni Świętego Iędrzeiá vrotzyły obchod. *KrowObr* 163; Niechże nas/ Pánie Boże/ oczyści y obroni/ Boskie⁸⁰ Sákrámentu twego ofiárá tobie oddána *LatHar* 104, 414. *Cf* *obronić kogo* (G a. A) *przez co*, »[kogo] obronić od mocy«.

obronić kogo (G a. A) *przez co* (1): Teraz/ y ninie y w przyfżłym czáfie/ obroń mi panie *przez* fthápienie twoie do Piekła *TarDuch* D5.

obronić czym (1): doday rátkunku/ obešli poćiechą/ obroń nieprzepłáczonych załług twoich załłoną. *LatHar* 641.

Zwrot: »[kogo] obronić od mocy« (1): ftoycie iedno mocnie przy nim [przy Panu]/ tedyć on was obroni od tey márney mocy iego [kąkolu świata tego] *RejPos* 54v.

3. Przeszkodzić, nie pozwolić, zabronić (3) :

obronić czego (po przeczeniu) (2): Y łotrowłkie to czynią co to w mocy máią/ Iż tych figłow nikkzemnych wolno dopuľzczáią. Bo ácz kto chce oľzálec nie obroni tego *RejWiz* 42; *Mqcz* 75c.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Non possumus quin alii a nobis dissentiant recusare, Nie możemy tego nikomu obrónić aby fie s námi niezgadzáli/ áby ynáczey nietrzimali niżli my. *Mqcz* 75c.

cum inf (1): Wzdychánie vftáwiczne/ twą lutość wzruľzyło/ A w telknicy/ z zálością/ niľzczeń obroniło. *GrabowSet* V2v.

4. Obwarować, ogrodzić murem (1) : Munire civitatem, Obronić/ to yeft murem obwieść. *Mqcz* 237a.

5. Wziąć w opiekę (3) :

obronić kogo (A) (2): Przełtań złe czynić/ czyní śpráwiedliwość/ rátuý vćifnionego/ obroń sirotkę/ nędznego á vtrapionego w dom fwoy przyimi *RejPos* 163, 211.

obronić kogo (G a. A) (1): tobie zá Kolędę Odmieńcá dáruię. Będzieli łálki prágnął y iákiesy obrony/
Obronifz go/ y każdy cnotą osłáchćiony. *Prot Av.*

W połączeniu szeregowym (1): obroń á wípomoż á weźmi w opiekę fwoię šírotkę nędzną/ która
fobie rády dác áni fie lámá wípomoc nie może. *RejPos 211.*

*** Bez wystarczającego kontekstu (3) : Urbem a vastatione defendere, Obronić miáfto. *Mącz 80a;*
Periculum amoliri, Złey przigody obronić. Mącz 229d; Quid faceret illa aetate praeditus, Yáko tego
obronić mógl będąci w tych leciech. Mącz 317c.

Synonimy: 1. wybawić, wyratować, zaszczyścić; c. dowieść; 2. utwierdzić, zachować; 3. przeszkodzić;
4. obmurować, obtoczyć, obwarować, otoczyć.

Formacje współrdzenne cf BRONIĆ.

Cf OBRONIENIE, OBRONIONY

M.C